

Valfläk smakar oväntat gott

Svenska Dagbladet den 3 november 2015

Hur vet man att en politiker ljuger? Hans läppar rör sig. Om denna uppfattning stämmer är frågan varför väljarna ska lyssna och om vallöften alls kan tänkas ha någon betydelse. Detta har Mikael Elinder, Panu Poutvaara och jag studerat – med oväntade resultat.

Vi finner att svenska väljare litar på vallöften, i alla fall när det gäller löften att fylla deras plånböcker. Vår studie behandlar alltså plånboksröstning, det vill säga väljare som röstar på det parti som erbjuder dem högst privatekonomisk vinning. Vi skiljer på framåtblickande röstning, där väljarna utgår från vallöften, och bakåtblickande röstning, där de utgår från genomförd politik.

Det visar sig att gruppen småbarnsföräldrar reagerade kraftigt på ekonomiska vallöften som riktades till dem i riksdagsvalen 1994 och 1998, men inte reagerade alls i de nästkommande valen efter det att löfterna genomförts.

Studiens upplägg bygger på att Socialdemokraterna gav rakt motsatta vallöften till småbarnsfamiljer i 1994 och 1998 års valrörelser. I valrörelsen 1994 överraskade Socialdemokraterna med att föreslå kraftiga besparingar i stödet till småbarnsfamiljer som en del av en nödvändig budgetsanering. I valrörelsen 1998 gjorde partiet helt om och lanserade i stället maxtaxa i förskolan.

Förslagen genomfördes sedan ungefär som utlovat och innebar i storleksordningen tusen kronor mindre respektive mer i månaden för en typisk småbarnsfamilj. Eftersom föräldrar med äldre barn knappt påverkades alls använder vi dem som jämförelsegrupp. Datamaterialet kommer från Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet.

Över de studerade valen 1994–2002 framträder ett tydligt mönster av framåtblickande plånboksröstning. Socialdemokraterna gjorde ett dåligt val bland småbarnsföräldrar 1994, men ökade sitt stöd i samma grupp 1998. Några liknande reaktioner står inte att finna i nästföljande val, när löfterna genomförts. Ungefär 13 procent av småbarnsföräldrarna tycks ha ändrat sitt partival med anledning av vallöfterna. Valfläk smakar gott.

Det kan vara svårt att tro, men våra resultat stämmer väl överens med annan forskning som visar att politiker i Sverige och i andra västländer faktiskt håller de allra flesta vallöften. Statsvetaren Elin Naurin har uppskattat att både Socialdemokraterna och de fyra allianspartierna helt eller delvis har uppfyllt mellan 80 och 90 procent av sina vallöften. Väljarna gör alltså inget stort misstag om de betraktar vallöften som trovärdiga.

Ur ett valtaktiskt perspektiv är maxtaxan lite extra intressant. Den dök upp som ett vallöfte bara en månad före valet 1998 och infördes i januari valåret 2002. I efterhand menade Göran Persson att Socialdemokraterna inte hade särskilt stor glädje av vallöftet 1998, men att införandet av maxtaxa grundlade partiets valseger 2002. Men enligt våra resultat förhöll det sig alltså mer eller mindre på omvänt vis.

HENRIK JORDAHL, docent i nationalekonomi
Programchef på Institutet för Näringslivsforskning